

Dr. M. Ceren ERDEM

**HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU ÇERÇEVESİNDE
TİCARİ DEFTERLERLE İSPAT**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
YAZARIN ÖNSÖZÜ	IX
KISALTMALAR.....	XXI
KAYNAKÇA.....	XXV
GİRİŞ.....	1
§ 1. TÜRK HUKUKUNDA TİCARİ DEFTERLERLE İSPAT KURALINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	7
I. GENEL OLARAK.....	7
II. 1879 TARİHLİ UMHK, 865 SAYILI TTK VE 6762 SAYILI eTTK DÖNEMİ	23
III. 6100 SAYILI HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU DÖNEMİ	28
§ 2. İSPAT HUKUKU BAKIMINDAN TİCARİ DEFTERLERİN VE TİCARİ DEFTERLERLE İSPAT KURALININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	33
I. GENEL OLARAK.....	33
II. TİCARİ DEFTERLERİN İSPAT HUKUKU BAKIMINDAN HUKUKİ NİTELİĞİ	37
III. TİCARİ DEFTERLERİN DELİL NİTELİĞİ VE TİCARİ DEFTERLERLE İSPAT KURALININ İSPAT HUKUKU BAKIMINDAN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	45
A. 6100 SAYILI HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU ÖNCESİNDEKİ DÖNEM	45
1. Öğretide Yer Alan Görüşler.....	45
2. Yargı Kararları	51
B. 6100 SAYILI HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU SONRASINDAKİ DURUM.....	51

1. Öğretide Yer Alan Görüşler.....	51
2. Yargı Kararları	63
IV. KANAATİMİZ.....	67
A. TİCARİ DEFTERLERİN DELİL NİTELİĞİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	67
1. Genel Olarak	67
2. Kesin Delil Kavramı.....	69
3. Ticari Defterlerin Lehe Delil Niteliği	74
4. Ticari Defterlerin Aleyhe Delil Niteliği	76
5. HMK m.222/V'e Göre Ticari Defterlerin Delil Niteliği	82
B. SENETLE İSPAT KURALI VE HMK m.222 ÇERÇEVESİNDE TİCARİ DEFTERLERLE İSPAT KURALININ KONUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ ...	83
1. Genel Olarak Senetle İspat Kuralı.....	83
2. Senetle İspat Kuralı Çerçevesinde Ticari Defterlerle İspat Kuralının Konumu	93
V. ARA SONUÇ	97
§3. TİCARİ DEFTERLERİN DELİL OLARAK GÖSTERİLMESİ VE İBRAZI	107
I. GENEL OLARAK.....	107
II. TİCARİ DEFTERLERİN DELİL OLARAK GÖSTERİLMESİ	110
A. YAZILI YARGILAMA USULÜNDE DELİLLERİN GÖSTERİLMESİ	114
1. Dilekçeler Aşaması.....	114
2. Ön İnceleme ve Tahkikat Aşaması.....	124
3. HMK m.145 Çerçevesinde Sonradan Delil Gösterilmesi	128
B. BASİT YARGILAMA USULÜNDE DELİLLERİN GÖSTERİLMESİ	132
III. TİCARİ DEFTERLERİN DELİL SÖZLEŞMESİNE KONU OLMASI	135
A. GENEL OLARAK DELİL SÖZLEŞMESİ	135

1. Delil Sözleşmesinin Tanımı, Konusu ve Çeşitleri.....	135
2. Delil Sözleşmesinin Geçerlilik Şartları.....	140
B. TİCARİ DEFTERLERİN DELİL SÖZLEŞMESİNE KONU OLMASI	144
1. Genel Olarak	144
2. Ticari Defterlerin Genel İşlem Koşulu Niteliğindeki Delil Sözleşmelerine Konu Olması.....	147
IV. TİCARİ DEFTERLERİN ISLAHLA DAVAYA DAHİL EDİLMESİ	151
V. TİCARİ DEFTERLERİN İBRAZİ VE İNCELENMESİ	159
A. TİCARİ DEFTERLERİN İBRAZİ VE TİCARİ DEFTERLERİN TESLİMİ KAVRAMLARI	159
B. TİCARİ DEFTERLERİN TTK m.83/I VE HMK m.222/I ÇERÇEVESİNDE İBRAZİ.....	163
1. Tarafların Defterleri Bakımından	163
a. Genel Olarak	163
b. Ticari Defterlerin İbraz Şartları	170
c. Ticari Defterlerin İbraz Yükümlülüğünün Kapsamı ve Süresi.....	176
d. Ticari Defterlerin İbrazını Talep Edebilecek Taraflar	179
e. TTK m.83/I ve HMK m.222/I Gereğince Mahkemenin “Kendiliğinden” İbraz Kararı Vermesi	185
f. Ticari Defterlerin İbraz Zorunluluğu ve Ticari Defterleri İbrazdan Kaçınma.....	197
g. Ticari Defterlerin İncelenmesi.....	206
2. Üçüncü Kişilerin Defterlerinin İbrazı	212
C. TİCARİ DEFTERLERİN DAYANAK BELGELERİNİN İBRAZININ GEREKLİLİĞİ.....	216
VI. ARA SONUÇ	237
§4. HMK M. 222 ÇERÇEVESİNDE TİCARİ DEFTERLERLE İSPAT KURALININ UYGULAMA ALANI	247

I. HMK m.222 ÇERÇEVESİNDE TİCARİ DEFTER KAVRAMININ KAPSAMI.....	247
A. SÜBJEKTİF - TARAFLAR BAKIMINDAN.....	247
1. Davanın -Uyuşmazlığın Tarafları.....	247
2. Üçüncü Kişilerin Defterleri.....	247
B. OBJEKTİF-TİCARİ DEFTER KAVRAMI BAKIMINDAN.....	250
1. Ticari Defter Kavramı.....	250
a. Ticari Defter Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	250
b. Ticari Defter Tutulmasının Yarar ve Amacı	257
c. Ticari Defter Tutulmasında Sistemler.....	263
d. Tutulması Gereken Ticari Defterler	267
e. Ticari Defterlerin Saklanması ve Zıyaı.....	277
2. HMK m. 222 Kapsamında Ticari Defter Kavramı	284
3. Ticari Defter Kayıtlarının Bölünmezliğine İlişkin Kural. 289	
a. İkrar Kavramı ve Ticari Defter Kayıtlarının İkrar Niteliğine Sahip Olup Olmadığı Hususu.....	289
b. Ticari Defter Kayıtlarının Bölünmezliği.....	295
II. HMK m.222’NİN UYGULAMA ALANI.....	308
A. GENEL OLARAK.....	308
1. Ticari Defterlerin Takdiri Delil Olarak Kullanıldığı Davalar.....	308
2. İcra Mahkemesinde Ticari Defterlerin Delil Olarak Niteliği.....	314
B. HMK m.222 ÇERÇEVESİNDE TİCARİ DEFTERLERLE İSPAT KURALININ UYGULANACAĞI DAVALAR.....	327
1. eTTK ve HMK’daki Uygulama Alanı Çerçevesinde Genel Bakış.....	327
2. Ticari Dava Kavramı	330
3. Ticari Dava ve Ticari İş Kavramları Arasındaki İlişki.....	334

4. HMK m. 222 Bakımından Ticari Defterlerin Lehe Delil Olması Bakımından Uygulama Alanı.....	335
5. HMK m.222 Çerçevesinde Ticari Defterlerin Aleyhe Delil Olması Bakımından Uygulama Alanı.....	337
6. HMK m.222/V Çerçevesinde Ticari Defterlerle İspat Kuralının Uygulama Alanı.....	339
III. ARA SONUÇ	341
§ 5. HMK M.222 ÇERÇEVESİNDE TİCARİ DEFTERLERİN LEHE DELİL OLMASI.....	350
I. GENEL OLARAK.....	350
II. TİCARİ DEFTERLERİN LEHE DELİL OLMASININ ŞARTLARI.....	357
A. GENEL ŞARTLAR	357
1. Sübjektif Koşul: Taraflar TTK Gereğince Defter Tutma Yükümlülüğüne Sahip Kişilerden Olmalıdır	357
a. Genel Olarak	357
b. Defter Tutma Yükümlülüğü ve Ticari Defter Tutma Yükümlülüğüne Tabi Olanlar.....	366
c. Defter Tutma Yükümlülüğüne Tabi Olan Kişiler.....	375
(1) Gerçek Kişi Tacirler	375
(a) Genel Olarak	375
(b) Tacir Sayılanlar.....	380
(c) Tacir Gibi Sorumlu Olanlar.....	383
(2) Tüzel Kişi Tacirler.....	392
(3) Hâkim Teşebbüs ve Donatma İştiraki	395
2. Objektif Koşul: Uyuşmazlık Tarafların Defterlerine Geçirmesi Gereken ve Ticari Defterlerle İspata Elverişli Bir Ticari İşten Kaynaklanmalı	397
a. Genel Olarak	397
(1) Ticari Defterlere Kaydedilecek Hususlar ve Bu Kapsamda Ticari Defterlerle İspata Elverişlilik Kavramı.....	399

(2) Ticari Defterlere Kaydedilebilecek Hususlar Bakımından Önem Arz Eden Bazı Durumlar.....	402
b. HMK m.222 Kapsamında Ticari İş Kavramı.....	405
(1) TTK m.3 Kapsamında Ticari İş Kavramı	405
(2) TTK m.19 Çerçevesinde Ticari İş Kavramı	412
B. HMK m.222/II VE III GEREĞİNCE ARANAN ŞARTLAR.....	418
1. Kanuna Göre Eksiksiz ve Usulüne Uygun Tutulmuş ve Açılış Kapanış Onayı Yaptırılmış Defter Olmalıdır.....	418
2. Ticari Defter Kayıtları Birbirini Doğrulamalıdır.....	441
3. HMK m. 222/3 Gereğince Aranan Diğer Şartlar	446
a. Karşı Tarafın Ticari Defterleriyle İlgili Şartlar.....	446
(1) Diğer Tarafın Aynı Şekilde Tutulmuş Defterlerindeki Kayıtlarının Bunlara Aykırı Olmaması.....	446
(2) Diğer Tarafın Ticari Defterlerini İbraz Etmemesi.....	463
b. Defter Kayıtlarının Aksinin Senet veya Diğer Kesin Delillerle İspatlanmamış Olması.....	473
III. ARA SONUÇ	483
§6. HMK M.222 ÇERÇEVESİNDE TİCARİ DEFTERLERİN ALEYHE DELİL OLMASI.....	495
I. GENEL OLARAK.....	495
II. TİCARİ DEFTERLERİN ALEYHE DELİL OLMA ŞEKİLLERİ	501
A. TACİRİN KENDİ ALEYHİNE OLAN TİCARİ DEFTERE DAYANMASI.....	501
B. TARAFLARDAN BİRİNİN KARŞI TARAFIN TİCARİ DEFTERLERİNE DAYANMASI	503
1. Tarafın Başka Delillerle Birlikte Karşı Tarafın Defterlerine Dayanması	503
2. Tarafın Delilini Sadece Karşı Tarafın Defterlerine Dayandırması (Delilin Karşı Tarafın Defterlerine Hasredilmesi).....	505

a.	HMK m.222/V Gereğince Aranan Şartlar.....	512
(1)	Tarafın İddiasının İspatı Bakımından Karşı Tarafın Defterlerine Dayanması ve Uyuşmazlığın Karşı Tarafın Defterlerine Geçirmesi Gereken Bir Uyuşmazlık Olması.....	512
(2)	HMK m.222/V Kapsamında Defterlerinin İbrazı İstenen Tarafın Tacir Olması Yeterlidir.....	516
(3)	Mahkemenin Defterlerin İbrazına Karar Vermesi.....	520
b.	HMK m.222/V'in Sonuçları.....	522
(1)	Karşı Tarafın Defterlerini İbraz Etmesi.....	522
(2)	Karşı Tarafın Defterlerini İbraz Etmekten Kaçınması.....	530
III.	ARA SONUÇ	541
SONUÇ		545
I.	GENEL DEĞERLENDİRME VE KANAATİMİZ	545
II.	MADDE ÖNERİSİ	562